

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACȚIUNEA ȘI ADMINISTRAȚIUNEA:
BRAȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA” IESE ÎN FIECARE ZI.

ANULŪ XLIX.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

O seriă garmondă 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicar

Scrierile nefrancoate nu se primesc. — Manuscrisurile nu se retrămit.

Nr. 268.

Sâmbătă, 29 Noemvre (11 Decemvre).

1886.

BrașovŪ, 28 Novembre 1886.

Episcopulŷ catolicŷ unguerescŷ alŷ Sătmarului a ținutŷ de curendŷ unŷ discursŷ la o serbare în Peșta, în care propagă idea cuceririi întregului Orientŷ prin „cultura maghiară”.

Acestŷ discursŷ, despre care vorbimŷ pe largŷ mai josŷ, trebuie să facă o ciudată impresiune asupra fiăcărui, care cunoscce cătuși de puținŷ relațiunile interioare ale statului ungarŷ.

Instruitulŷ și de ordinarŷ bine informatulŷ corespondentŷ alŷ ȝiarului catolicŷ „Vaterland” din Viena, desfășură în Nr. 328 dela 28 Noemvre alŷ numitei foi o iconă a stărilor publice în Ungaria.

Asemănândŷ cele ȝise în memorata corespondență cu fantasiile șoviniste ale episcopului Schlauch ne vine a crede, că acesta prin oratoria sa seducătoare a voitŷ numai să acopere adevărata stare de decadință din întru.

Eată ce i se scrie catolicescui „Vaterland” din Pesta:

„Amŷ arătatŷ și amŷ accentuatŷ în acestŷ locŷ de repetite-ori contradicerea dintre aparență și realitate. Datoria ne impune să revenimŷ mereu asupra acestui faptŷ, fiindŷ că tocmă în această înfrumșetare a lucrurilor oficiosă și oficială, în acestŷ „cultŷ alŷ minciunei” recunoscemŷ principala cauză a decadinței vieței noastre de statŷ și sociale. Cătŷ de miserabilă e administrația în pompșsa noastră capitală, această a veldutŷ o totă lumea deunăȝi, când isbucnirea epidemiei de coleră a pusŷ o în spaimă...”

„Decă în centrulŷ țerei, sub ochii guvernului și a reprezentanței poporului și sub controlul unei ȝiaristice nicidecum sficișosă, suntŷ cu puțință astfelŷ de stări desolate: cum va fi atunci administrația în provincia („departe de Madridŷ”)?”

„Și în adevărŷ, ce se anunță de câte-va șeptemăni din diferitele părți ale Ungariei ne amintescce cele mai posomorite ȝile ale miserilorŷ administrațiunei ungueresci. Decă amŷ voi să atingemŷ numai în trecetŷ toate plângerile și vaețele de miseriă nu ne-ar ajunge spațiulŷ unui întregŷ numărŷ alŷ acestei foi.”

„Ori încătrău privescŷ și ascultŷ, pretutindenea ȝi se arată urmările unei administrațiunii insuficiente, defectuoșe séu neesacte și negligente. Că în ținuturile cele mai fructifere, în Banatŷ și în comitatulŷ Peștei, domnescce aȝi miseriă cumplită, așa încătŷ încassarea dărilorŷ a trebuitŷ să se amâne c’unŷ anŷ și să se încuviințeze împrumutulŷ pentru ușurarea miseriei, fiă amintitŷ numai în trecetŷ.”

„Cu deosebire rău stă însă siguranța publică în țeră... Statulŷ „interconfesionalŷ” a datŷ dela 1867 societatea pe mâna instrucțiunei neconfesionale și pe mâna cămătării capitaliștilorŷ. O economiă rea parte a secatŷ isvșrele de câștigŷ ale poporului, parte le-a astupatŷ. Pauperismulŷ își ridică pretutindenea capulŷ séu gorgonicŷ; jafurile, furturile și cerșitoria suntŷ la ordinea ȝilei.”

„Ce folosescce țerei armata de funcționari, care sporesce mereu? Ce folosŷ are cetățenulŷ și țeranulŷ dela aceste îngrozitoare legiuni de scriitori?”

„Celŷ ce are vre-o afacere înaintea vr’unui tribunalŷ séu oficiu tremură deja de mai înainte; căci nici chiar celŷ ce câștigă procesulŷ nu pôte birulŷ cu speșe și cu timbrele. Și cu toate acestea ministrulŷ de finance vrea să scumpescă și mai multŷ administrarea justiției.”

„Afară de funcționari, această liberală eră a protegiatŷ și pe advocați, alŷ cărorŷ numărŷ se înmulțescce ca nisipulŷ mării. Toți vrșu să trăiescă și încă să trăiescă bine — pe speșe ale poporului.”

„Se mai pôte mira omulŷ decă poporulŷ

își pierde răbdarea și mii de omeni iau bêta și plęcă la drumŷ ori se aruncă în brașele crime-lorŷ? Fșmea, miseria și desperarea suntŷ nenoroicita treime, căreia e aprșpe să i cadă jertfă țera această multŷ binecuvântată de Dumneșeu, să-i cadă jertfă prin vina omenilorŷ.”

„Cercurile noastre conducătoare” cultivă pe lângă alte sporturi și „sportulŷ politicŷ”, facŷ politică mare” și abia găsescce demnŷ de-a vorbi séu de a ține sēmă de miseriă internă.”

„Când veȝi, cum acestorŷ domni le zace la inimă pare că multŷ mai multŷ șorțea „șermanilorŷ Bulgari”, decătŷ totă miseria din țera propriă, acela întru adevărŷ trebuie să-și pėrdă speranța într’unŷ viitorŷ mai bunŷ alŷ Ungariei.”

„La viitșrea desbatere e bugetului nostru negreșitŷ că nici de astă dată nu vorŷ lipsi vorbele frumoșe. Le va lipsi însă și acum ca și înainte „părinților patriei” bunavoință de-a îmboldi pe guvernŷ și organele lui la fapte serișse și roditșre, de a-i constrinșge să-și împlinescce strictŷ datoria, și de-a premerge înșși cu exemple făcendŷ-și datoria.”

„Și astfelŷ rămâne și rēulŷ în vechia lui stare. Cătŷ timpŷ încă? Acestă numai Dumneșeu o șcie.”

Societatea unguerescă „St. Ladislau”.

Precum ne-a comunicatŷ unulŷ din corespondenții noștri din Pesta, societatea unguerescă „St. Ladislau”, care luptă cu deosebire pentru susținerea naționalității și religiunei *Ceangăilorŷ din România*, și-a serbatŷ la 6 Decemvre nou în Pesta jubileulŷ de 25 de ani de când esistă. Cu această ocașiune s’au ținutŷ mai multe discursuri, a cărorŷ esență ni s’a fostŷ comunicatŷ. Astăȝi ne comunică „Pester Lloyd” întregŷ discursulŷ președintelui societății, episcopulŷ Lorenz Schlauch, din care estragemŷ următoarele părți:

Onorată adunare generală! De 25 de ani sprijinesce societatea noastră pe catolicii și Ungurii, cari trăescce în țerile Orientului; de 25 de ani ajută bisericile și instituturile patriei, mai puținŷ dotate... Societatea noastră a fostŷ totdeuna activă în serviciulŷ ideilorŷ înalte.

Înainte cu 25 de ani se născŷ în spiritulŷ unui episcopŷ catolicŷ ungarŷ, Iosifŷ de Lonovici, idea d’a sprijini pe Ciangăii ungueresci. Idea era nouă. Opiniunea publică a Ungariei se ținea atunci strinsŷ de amintirea lui Kőrösi Csoma, călătorulŷ în Tibetŷ, și a lui Antonŷ Regulŷ, învștatului scrutatorŷ alŷ limbei înrudite finice, și spera firmŷ, că în patria originară a Maghiarilorŷ trebuie să trăescce încă o semință a acestora, care ar fi chemată să întregescce aci în patriă numărulŷ nostru tare contopitŷ; dér despre aceea, că în apropierea noastră, în Moldova, trăescce încă 200,000(???) de Unguri, numai foarte puținŷ șciau. Nu se șcia nimicŷ despre aceea, că această poporațiune separată de țera-mamă, înghesuită între elemente române, plutesce în celŷ mai mare pericolŷ, d’ăș perde cu totulŷ religiunea și cu această naționalitate lorŷ; nu se șcia, că sub influința seculilorŷ o considerabilă parte din ei în faptă și-a perdutŷ deja unguismulŷ ei și acum se gândescce plângendŷ (?) în cântece de jale triste(?) la trecutulŷ dispărutŷ. Ceilalți însă — vr’o 50,000 suflete — priveau cu înputare(?) mută dincșce la frații lorŷ din țerile ungare, cari îi uitaseră.

Armele popșrelorŷ creștine ale Europei, unite cu ale noastre, au liberatŷ, nu’i vorbă, Ungaria de dominațiunea mohamedană și au redatŷ patria noastră civilizațiunei occidentale; dér peninsula balcanică, teritoriulŷ dintre Dunăre și Marea Nėgră, alŷ cărui pământŷ odinșră a fostŷ adăpatŷ cu sânge unguerescŷ, ale cărui țeri formeză încă și aȝi o parte integrantă a insemnelorŷ (mărcei) regatului ungarŷ, — acestŷ teritoriu rămasese în starea sa de mai înainte. Atătŷ Turcii, cătŷ și aderenții religiunei greco-orientale, care locuescŷ în acele țeri lângă olaltă și întreolaltă, toți cu toții(?) suntŷ, după tradițiunile lorŷ, după aspirațiunile lorŷ, după in-

trșga lorŷ ființă, orientali, și așa catolicismulŷ, acestŷ însemnatŷ punctŷ de sprijinŷ alŷ culturai occidentale, a aflatŷ acolo numai puținŷ credinciosŷ. Și cu toate acestea, care bărbatŷ de statŷ ungarŷ arŷ vrea să nu recunoscce ce plinătate de putere are în sine catolicismulŷ, decă se pune influința lui civilizatșre față ’n față cu starea înapoiată a Orientului?

Da, a lăți elementulŷ catolicŷ în acele ținuturi, a potența influința lui, a nutri și a întări totŷ ceea ce, prin puterea sa de atracțiune, mai nainte a legatŷ nemijlocitŷ cu noi aceste țeri și ceea ce pôte să aȝi ar putea să le aducă totŷ mai aprșpe de civilizațiunea occidentală; a îndrenta erăși, prin însușșirea și abnegațiunea națiunei, ceea ce seculŷ întregŷ a pricinuitŷ stări nefavorabile și întărdieri, a îndrepta această printr’o activitate care în puterea ei intelectuală și morală înainteză totŷ mai spre orientŷ marea granițelorŷ culturai occidentale și care pare a fi chemată să ne creeze acolo unŷ cercŷ de interese și astfelŷ sprijiniți pe elŷ să putemŷ înmulți celŷ puținŷ garanțiile morale ale existenței statului nostru, — toate acestea suntŷ nisuiște, care parŷ a fi chemate să formeze cele mai frumoșe probleme ale simțemntului de datoriă catolică, precum și ale simțemntului naționalŷ și patriotismului unguerescŷ.

Scopulŷ nemijlocitŷ alŷ societății noastre este: a susține religiunea și naționalitatea conașionalilorŷ și a nemului nostru și în afară peste granițele patriei. Acestŷ țintŷ ascunde în sine o mare idee națională, a cărei realizare națiunea trebuie să o întreprindă mai curendŷ séu mai târdiŷ; căci calea culturai merge dela Occidentŷ spre Orientŷ și națiunea unguerescă trebuie să fiă anteluptătoare acestei expedițiunii, căci această este pentru ea o cestiune de vieță.

Mai nainte șabia, aȝi spiritulŷ; mai nainte forța brută, aȝi influința morală; mai nainte pumnalŷ de ferŷ alŷ învingătorului, aȝi raportulŷ amicalŷ; mai nainte omagii cu forța, aȝi comunicarea spontană a nașionilorŷ civilizate, — acestea suntŷ mijlocele, prin care noi, mai alesŷ aȝi, putemŷ trece asupra urmașilorŷ noștri moștenirea venită asupra noastră dela strămoși, nutrindŷ o și cultivândŷ o acasă cu totă căldura iubirei de patriă, în afară aducendŷ o la valșre cu totă preponderanța noastră culturală și morală.

Scopulŷ este același, care a fostŷ odinșră, mijlocele suntŷ altele. Mărirea Ungariei timpŷ de unŷ mileniu, mărirea Ungariei în viitorŷ: această’i fala noastră a tuturor, dorința inimei noastre a tuturor, rugăciunea noastră a tuturor. Și pentru ajungerea acestui mărștŷ țelŷ, societatea „St. Ladislau” șocotesce în prima linia ca cele mai potrivite mijloce principiile, ideile și puterea religiunei catolice.

De aci încolo episcopulŷ Schlauch aduce laude catolicismului, care a făcutŷ din Ungaria, încependŷ cu Ladislau celŷ sfântŷ, patronulŷ societății și regele Ungariei, unŷ membru alŷ familiei popșrelorŷ europene, ce și-a câștigatŷ gloriă rēșboinică și a devenitŷ unŷ factorŷ alŷ culturai dominante. Catolicismulŷ a civilizatŷ lumea. Elŷ a făcutŷ ca Ungaria să fiă încă în evulŷ mediu egală (?) în cultură cu Occidentulŷ; aci însă ȝice și episcopulŷ că numai se presimte că a fostŷ așa, din produsele cercetărilorŷ mai noue, cu alte cuvinte șigurŷ nu șcie nici dēnsulŷ. Ungaria era ultima stația a culturai europene, căci pe când la Unguri încă totŷ se găsescce resturi de arhitectură, de sculptură, de așa numitele arte mici și de diferite ramuri de industrie, cercetândŷ în Orientŷ, în afară de granițele Ungariei, mai că nu se va găsi urmă de astfelŷ de ucruș. Apoi continuă astfelŷ:

Leagēnulŷ vieții noastre nașionale a statŷ în evulŷ mediu și putemŷ privi înderștŷ cu deplină cunoscință de sine la acelŷ timpŷ, în care suntŷ înțelenite rădēcinile libertății noastre constituționale, în care s’a născutŷ bula de aurŷ, această magna charta a nașionei noastre, din care istoria și-a însemnatŷ atâtea monumente ale independenței și gloriei noastre nașionale. Dele mai mari figuri ale istoriei noastre au strălucitŷ atunci și strălucirea lorŷ își aruncă rașele până în ȝilele noastre. Puterea

cea mare de bărbat de stat a lui Stefanu celu sântu, care a ridicatu regatul și constituțiunea noastră pe acele base tari, pe care stăm sus încă și ađi, după unu timp de peste 800 de ani; caracterulu străvechiu maghiar și cavalismulu lui Ladislau celu sântu, care a împacatu deplin și definitivu națiunea sa cu creștinismulu, care a câștigatu numelu ungurescu vađa in tota Europn, inaintea căruia se inchinau principii europeni; Colomanu celu înțeleptu, care celu dinteu între domnitorii Europei a căutat să ștergă din lume credința în vrăjitoare; Ludovicu celu mare, care a estinsu granițele regatulu său atât de departe, ca nici unulu dintre ante cesorii săi și pôte că nici unulu dintre urmașii săi nu le va estinde vre-odată; Sigismundu, care la conciliulu din Constanța a apăratu cu atata putere dreptulu de patronatu alu regiloru Ungariei, acelu dreptu, care in Ungaria formeză o atât de prețioasă garanția a concordiei între biserică și stat; Mateiu Uniade, acestu mare scutu și apostolu alu civilizațiunei europene de alu căru nime e legatu nu numai gloria noastră răsboinică, ci și unulu din cele mai mărețe monumente ale culturai noastre naționale, — care Unguru nu ridică cu fală capulu, când se numesc aceste nume?!

Episcopulu termină ȳicendū, că societatea „St. Ladislau“ urmărește aceste idealuri. A vorbitu adecă la inima Unguriloru, așa după cum vorbesc și scriu toți istoricii unguri neoași și făcuți, când e vorba d'a pune în umbră pe orice altu popor. Pecatū că episcopulu Schlauch n'a vorbitu într'unu congresu de învățați ai lumii, ca să i se pună câteva cestiuni prealabile, atâtu cu privire la cultură, câtu și la istoriă.

SCIRILE ȳILEI.

Ni se trimittu din Sibiu spre publicare următorele la adresa membriloru „Asociațiunei transilvane“: „Incassarea taxelor de membri a causatu până acum atâtu administrațiunei fonduriloru „Asociațiunei transilvane,“ câtu și domniloru membri ai acestei societăți diferite greutăți. Nici noulu normativu pentru incassarea taxelor nu a produsu vre-o schimbare favorabilă în această privință. Incuviințându comitetulu centralu propunerile subsemnatului pentru modificarea normativului despre incassarea taxelor, am onore a Vă incunosciința, că încă pentru anulū curentu și pe viitoru, Vi se va presentu prin oficiulu postalū localū adeverința de primire a taxei de membru și sunteți cu tota stima rugați a o onora. Pentru casulu, când a-ți avu pentru viitoru unele dorințe, d. e. ca chitanța să vă fiă prezentată într'unu anumitu timp, seu, că voiți a solvi taxa anuală în rate semestrale (de câte 2 fl. 50 cr.) seu în rate cuartale (de câte 1 fl. 25 cr.), vă rog a mă comunica prin unu biletu de postă dorințele D-Vostru, pe cari le voi respecta întocmai. Decă, în contra tuturor așteptărilor, D-Vostru veți afla de bine a refusa primirea chitanței, acesta se va considera dreptu renunțare de a fi număratu între membrii societății. Domnii directori ai despărțimentelor cercuale suntū poftiți, încatu mai suntū în posesiune de cuitanțe necomutate seu de taxe de membru incassate, a le așterne acestea fără amănare seu comitetulu centralu seu subsemnatului. Cu tota stima, cassarulū generalū alu „Asociațiunei transilvane“ pentru literatura română și cultura poporului român: Eugenū Brote.“

Deputațiunea bulgară a fostu salutată la sosirea ei în Pesta de vr'o 100 de studenți. Aceștia se adunaseră pe pieta universității și plecară în corpore spre gară, cântându continuu cânteculu lui Kossuth și strigându mereu „eljen“ Bulgaria, libertatea și independența Bulgarilor, și amiciția cu Bulgaria. În strigăte de „Abzug muszka!“ (Josu Muscalii) ajunseră pe peronulu gării, unde se trăsese unu cordonu. Urmără apoi discursarile, făcându-se politică la gară, între studenți și deputațiune. Studenții se ntórseră în strigăte de „eljen“ și cântându imnulū naționalū.

Spre a putea face cu puțință și miciloru industriaș taxele de încărcatu moderate, „Reuniunea de comerțu și industriă“ din locu a hotărît în ultima ei ședință a întocmi vagonu colective de marfă, prin care se facu singuraticiloru mari reducări. În scopulu acesta fū alesu Heinrich Zikeli expeditoru (strada Căldărariloru) ca expeditoru alu reuniunei, care atrage atențiunea celoru interesati cu observarea, că informațiuni și lămuriri în privința acesta — chiar și nemembriloru — se dau gratis de cătră d. Heinrich Zikeli.

Dela anulū 1874 până la 1884 s'au luat din bu zunarulu poporului Ungariei câte 150,000 fl. pe anu pentru susținerea operei și teatrului naționalu maghiarū din Budapesta. Dela anulū 1884 încoce acestu soi de contribuția a crescutu mereu, așa că pentru anulū 1887 susținerea teatrului naționalu din Budapesta are nevoia

de 600,000 fl., adecă mai bine de o jumătate de milionu pe anu. Oh, ce fericită țera este Ungaria — esclamă unu ȳiaru maghiarū — când pentru petrecerea celoru din Budapesta este în stare să jertfescă așa sume enorme!

La 28 Noemvre, iu stațiunea Lugoșu a societății căilor ferate austro-ungare nu s'a vëndutu nici măcaru unu singuru biletu de drumu, nefindū nici unu călătoru. Incă unu semn alu timpului!

Profesorulu de gimnastică Ernst Bockelberg, dela gimnasiulu evangelicu din Pesta, a fostu condamnatu de judecătoria cercuală la 20 fl. amendă și la suportarea cheltueliloru de judecată, pentru că a trasu o palmă elevulu din classa 7-a Iuliu Kemenyffy.

În Teregova, comitatulu Caraș-Severinū, s'au comisū sēptemăna trecută douē spargerī într'o nopte: în biserică gr. or. din care s'au furatu 30 fl., și în forestieră, din care au luatū hoții cassa de bani și au dus'o în câmpu. De urma hoțiloru nu s'a datū până acum.

Printii Leopold și Ferdinand de Hohenzollern au plecatu în Germania. Causa acestei subite plecări se atribuie unei telegrame ce principele Leopold a primitu de la Berlinū, ȳice „Răsboiulu“.

Tote ȳiarele din Bucuresci aducū importanta scire, că Prințulu Leopoldu de Hohenzollern, într'o convorbire ce a avutū ȳilele astea cu unu personagiu politicu, a declaratū că este maru temă d'unu răsboiu apropiatū între Franța și Germania. „Epoca“ spune categoricu, că Prințulu Leopold a declaratū acesta în douē convorbiri cu doi bărbați politici.

Se asigură prin unele cercuri, scrie „Românulu“, că guvernulu românū a renunțatū d'a mai incheia convențiunea consulară cu Germania, și de a o mai presenta prin urmare Corpuriloru legiuitore.

Tribunalulu din Ogulinū a condamnatū la mörte prin spențurătore pe Sava Steici, Ilija Radovici și Gjuca Kovacevici din lasenak, pentru crima de furtu și omorū. Condamnații au apelatū.

Noulu episcopu sērbescū alu Carlovitului, Ilarionu Ruvaraez, a declaratū patriarhulu Anghelicu, că nu pôte depune jurământulu și că prin urmare nici demnitatea de episcopu nu o primesce. „Branik“ ȳice că episcopulu de aceea nu vrea să depună jurământulu, fiindcă guvernulu îi cere unu oricare reversu. „Sobobran“ ȳice că episcopulu n'a depusū jurământulu, fiindcă n'a voitū. Foile unguresci desmintū aceste sciri, ȳicendū că motivulu refuzării ar fi declarațiunea ce a făcut'o chiar Ruvaraez, că nu se simte destoinicu a sta în fruntea diecsei. Ore așa să fiă?

În curendū va apăre, scrie „Epoca“, o operă literară forte însemnată: „Poesiile marelui poetu moldovenū Konaki“, culesu de nepotulu seu Prințulu Em. Vogoridi-Konaki. Acestă operă va fi precedată de o importantă suprafață datorită penei printului Vogoridi.

Din Copenhaga se anunță, că guvernulu danezū are de gându să sporescă armata cu 12,000 de omeni de tote speciile de arme. Deasemenea se va spori atâtu personalulu câtu și materialulu flotei. Între altele se voru procura 8 corăbii nouē mai mari de luptă și încrucșetori, precum și 28 torpilor. Fortificațiunile Copenhagei voru costa 80 milioane crone.

„Monitorulu Oficialu“ din Bucuresci publică decisiunea consiliului sanitaru superioru, după care, din cauza ivirii colerei în Belgradū, toți călătorii din Serbia numai pe la Verciorova, Turnu-Severinū și Calafatu potū intra în România, trebuie să fiă provęduți cu pașaporte și în localitatea unde se oprescu voru fi supuși unei supravegheri medicale de cincī ȳile.

În Galați s'a înființatū o fabrică tehnică română pentru producțiuni chimice. Fabrica a și începutu a lucra fabricând deocamdată diferite specii de cernelă de o calitate superiără, ȳice „V. Națională“.

„Națiunea“ scrie, că Marți primulū ministru românū a avutū o lungă întrevedere cu Regele, ér Mercuri la orele 11 toți miniștrii s'au întrunitū în consiliu. Ședința s'a prelungitū multu timp și s'au discutatū cestiuni forte importante, mai alesu privitore la situațiunea exteriără.

Justiția în Făgărașu.

Făgărașu, 6 Decemvre n. 1886.

Stimate d-le Redactorū! Cunoscendū interesulu ce-lu dovediti la ori-ce ocaziune pentru țera Oltului, atâtu la

bine câtu și la rău, dați-mi voiă a Vă pune în vedere unu articulu ce a apărutū la 28 Noemvre a. c. în n-rulu 48 alu fōiei maghiare juridice „A Jog“ din Budapesta sub titulu „Judecătoria de cercū din Făgărașu“, subsemnatu de avocatulu de aici Dr. Ioan Rónai. Èă articulu:

„În Făgărașu de câțiva ani justiția este greu bolnavă. Causa zace parte în instituțiunile ei proprii și în stările administrative (despre cari voiu vorbi altădată), dēr cu deosebire și în prima liniă în persōna judelei de cercū de aici. Domnulu jude de cercū Tybald Mihály — deși se plângu necontentitū că e ocupatū peste măsură — nu lucră absolutu nimica afară de compunerea sentințelor și din când în când a vre-unei decisiuni. Protocolele de pertractare nu le scrie nici d-sa însuși, nici nu le dicteză altuia ca să le scrie, ci de regulă, pertractându-se cam în fugă câte trei cauze deodată, din când în când aruncă câte o observare ici și colea, cam ca unu profesorū de desemnū între școlarii, cari îl incungiuă. După finirea pertractării nu are obiceiulu a publica sentința îndatū și verbalu după cum prescrie § 124 alu art. de lege 54 din a. 1868, ci se înrotulză actele pentru ca să se aducă sentința abia după luni de ȳile, dēr și atunci nu se trimite în scrisu părților litigante, ci se citeză părțile la publicarea verbală a sentinței, în care casu de regulă nu i se licvideză nimica părții carea câștigă față cu partida contrară; avocatulu, în casulu celu mai bunū, i se licvideză unu bagatelū, dēr și acesta numai față cu clientulu seu! Ba ce e mai multū, dispozițiile §-lui 124, citatū mai susū, nu se aplică nici în casuri de contumațare, nici când incusatulu mărturisescu singuru faptulū, nici chiar atunci când nu obvinū ascultării de martori seu de esperți, seu oculațiuni judecătorești.

Decisiunile provędute cu subscrierea domnului jude cercualu producū asupra juristului practicū prea de multe ori impresiunea, ca și când le-ar fi compusū cutare cancelistū neesperțu și le-ar fi subscrisū d-lū judecătōru pōte fără a le fi cititū.

Față cu advocații — afară de cancelaria fiscalului comitatensū — se pōrtă în tota privința prea fără nici o considerare, la stabilirea espenselorū se folosescu de ore care tarifū atâtū de minimalū, de care nu se usează pōte nicăiri în tota țera; în faptă însă forte adeseori licvidatiunea rămâne chiar și sub acestu tarifū minimalū, licvidându numai aproximativu, astfelū încatu câte odată abia i mai rămâne avocatulu după substragerea espenselorū contante câțiva cruceri pentru munca sa.

De altă parte faimoșii procatori neautorizați (Winkelschreiber) din Făgărașu se bucură într'unu modū bătătorū la ochi de multă bunăvoință și unii dintrēșii se sēmtū în localitățiile judecătōriei prea bine, prea acasă la ei.

În fine e o calamitate destulū de mare și imprejurarea, că d-lū jude de cercū nu cunoscū aprōpe de locū limba română și germană, usitate în acestu ȳinutū, așa că cunoscința D. Sale în aceste limbi nu trece peste formula de jurământū bovisatū*) și preste câte-va singuraticu cuvinte atâtū de rău învęțate încatu nu înțelege nici depōzițiunile părților litigante nici ale martorilor, seu în casulu celu mai bunū le înțelege rău.

Luându-mi voiă a atrage atențiunea Escelenței Sale domnului ministru de justiția asupra acestorū neajunsuri declarū, că iau tota răspunderea pentru cele ce am scrisu, dēr numai în casulu când cercetarea s'ar încerdința unui delegatū străinū asistatū de unu notaru străinū.

Deocamdată atata.* Acestea le scrie unu avocatū neromânū la adresa d-lui ministru de justiția într'o fōiă maghiară specială juridică, care publică comunicatulū cu tota prevenirea (teljes készséggel), după cum se esprimă redacțiunea în nota ce o face. Și după cum se vede d-lū Dr. Rónai își face de multe ori silă. Se pare că ar avea multe de spusū, dēr le retace deocamdată. Oricum ar fi, ne pare bine, că tocmai unu avocatū maghiarū și-a luatū curagiulu rarū de a descrie miseriile judecătōriei de cercū de aici, la care contribuie multu și stările administrative din acestu comitatu, ȳice scriitorulu.

Poftiți domniloru dela putere! Acestea nu vi le spune unu „agitatorū valachū“. Olteanulu.

Din comitatulu Murēșu-Turda.

Uliesulū mare, 2 Decemvre 1886.

Domnule Redactorū! Vă rog să binevoiți a publica în prețuitulu ȳiarū „Gazeta Trans.“ acestă corespondență, pentru ca on. publicū să cunoscă și starea și cauza noastră românescă, și pentru ca să vedă, că noi pe aicea suntemū scurtați mai cu totulū în drepturile noastre

Mai în totu loculū suntū persecutați Români, li suntū atacate drepturile lorū cardinali, cu deosebire limba

*) a bovisa — a învęta de rostū fără a înțelege.

și totă libertatea de acțiune, fiă ea câtă de legală; nici într'un loc însuși nu cred că mai persecutați ca în comitatul Mureșu-Turda, deși plângerile prin foi sunt foarte puține de pe aici. Noi nu putem face nimic, la toate ni-se strigă *veto*, ne-au lipsit cu totul de dreptate, libertate și egalitate. Invetătorii nu-și pot scote lefile, necăpătându ajutorul dela organele subalterne maghiare, decât numai dacă protopopul se întrepune și încă și atunci numai cu greu se dă ajutorul. Listele de repartiție pe popor, decât nu sunt făcute și traduse pe ungurește se resping; așa de exemplu s'a întâmplat anul acesta în comuna Ulieșu, unde solgăbirul a respins lista pentru lefa invetătorului, fiind că nu a fost tradusă în limba maghiară, făcându-i-se imputare notarului cercual, care e Român, că de ce primesc atari liste. Că în traducere românească scrisoarea, pe care a primit-o în cauza acesta notarul dela solgăbirul respectiv cercual:

Dela solgăbirul cercului Mureșul superior, 15 Aprilie 1886. Nr. 1963.

Domnului notar cercual
în Sănmărtinul de Câmpiu.

Dela d-ta ca dela funcționar nu aștept ca limba oficială a statului să o ignorezi, astfel de conspect nu primesc după ce eu nu înțeleg ce fel de consemnare este acesta, în orice procedere ulterioară în cauza acesta eu nu mă simt chemat.

Tergul-Mureșului, 15 Aprilie 1886.

Dozsa, solgăbiru.

Acăsta fu așa dără cauza pentru care s'a respins susul lista întâia oră. A doua oră s'a adus ca motiv impurarea, că protopopul, preotul și curatorul nu și-au scris numele în limba maghiară, căpătându rezultatul că: „v. protopopu”, „parochiu localu”, „curatoru prim.” nu sunt cuvinte ungurești.

Maghiarizarea se continuă cu totă puterea, cu deosebire în comune mici, precum e și a noastră; nu e bună și nu se primesc nimic ce e românesc. Inspectorul regesc de școlă vizită școlile românești, nevindă a vorbi cu invetătorii decât numai în limba maghiară, vine în școlă și întreabă pe copii în acea limbă. Ba ce e mai mult, vorbește și pretinde, ca și copiii să vorbească numai în limba maghiară. Invetătorii, decât nu posedă limba maghiară, deși au diploma (oklevél), sunt amenințați cu suspendare, sau la din contră se-și aducă invetătorii suplenti (segéditanító), spunendu-li-se apriat, că diploma lor nu are nici o valoare, decât nu știu vorbi perfect limba maghiară; ba persecuțiunea contra invetătorilor și preoților a mers până acolo, încât ei sunt astăzi supuși la toate greutățile, până chiar și la cărarea de prisme.

În comuna noastră este din 1879 și școlă de stat, deși comuna e mică, e închiriată casa unui proprietar și acolo se țin prelegerile cu copiii maghiari, căci Românii, pre lângă toate prigonirile, își susțin școlă lor confesională proprie. În tot chipul se șilesc și amblă se închidă școlă noastră, ba ce e mai mult, din anul 1879 începând aruncă și pe Români, fără voia lor, câte 5 cr. după florenul de dare în favoarea școlii de stat și acești bani îi scot deodată cu contribuțiunea, fiă chiar și prin esecutare, nescutind nici pe preotul și invetătorul român. Altmintea cauza acesta s'a făcut de mult cunoscută superiorității ecleziastice, der cu toate acestea nu seamă cum să lucrul; n'amă căpătat nici un rezultat. Chiar și poporul însuși a suplicat pentru rezolvarea acestei chestiuni și încă chiar și acum, în timpul mai de curând, der până acum nu a primit nici un răspuns.

Cât pentru școlă noastră în special am de a mai spune, că autonomia ei este foarte mult stărbătată din partea Maghiarilor. Așa de exemplu ne pomenim mai șilele trecute, că primarul satului, care e maghiar, vine în școlă, și chemându pe doi din membrii senatului școlastic, a cetit catalogul copiilor și le-a făcut cunoscut membrilor, că inzadar au dispensat câțiva copii, căci e poruncit prin lege, că nimeni nu e scutit; a chemat pe părinții copiilor și le-a poruncit, ca toți să-și dea copii la școlă, fiă muți și surzi, nedesvoltați și foarte miseri. Se vede der, că ei în tot tipul se amestecă la școlă noastră. Decă este vro crăpătură pe lângă o ferăstră sau pe lângă o ușă, primarul îndată face arătare la solgăbiru, acuzându pe membrii senatului școlastic, că nu grijesc de școlă etc., ba se întâmplă că recurg și la născociri acuzându de exemplu pe invetător, că nu ține prelegere regulată și altele de acestea, prin cari voiesc organele ungurești a produce desbinare între preot, invetător și sâteni, pentru ca în urmă ei să pescuască în turbure și poporul să-și părăsască de bunăvoie școlă.

În fața acestor uneltiri fruntașii poporului nostru, fiind omeni deștepți și vădând pericolul ce-i amenință, și-au pus de gând a-și edifica școlă nouă după plan și a suplini toate defectele, așa încât să nu li-se mai potă băga nici o vină, dorind totodată, ca cei 5 cr. ce se plătesc școlii de stat de pe spinarea poporului român să se dea școlii lor proprie, care de altmintea nu are nici un venit.

Acestea ar fi unele din necazurile noastre multe ar mai fi încă de a înșira aci, der unele despre cari aș vrea să vă mai scriu le lasă pentru altă-dată.

Ulieșanul.

Maieru, 2 Decembrie 1886.

Domnule Redactor! Demnul de amintire Gregoriu Hangea din comuna Maieru, care a repausat în 21 Februarie a acestui an, încă înainte de morțea sa cu vreo 4 ani dispuse preste întreaga sa avere prin un testament, care amăsurat ultimei sale voințe s'a publicat în „Gazeta Transilvaniei”. După luarea casului de morțea și a inventariului, s'a ordonat la judecătoria din Rodna vechiă pre 26 Noembrie a. e. căl. nou pertractarea de ereditate, carea din causă că ereții nu s'au prezentat cu toții, s'a amănat.

Deorece din averea rămasă de decedatul, prelungă consangeni, au parte și legate și diferite corporațiuni, este de lipsă ca pertractarea de ereditate să se termine cât mai în grabă; acesta însă numai așa va fi cu putință, decât la terminul de pertractare ce se va pune se voru prezenta toți căi voru fi judecătorește citați, nu ca în 26 Noembrie a. e., când dintre ereții citați, abia s'au prezentat jumătate.

Repausalul a lăsat, ca din averea sa să se facă și deosebite fundațiuni, a cărora începere atârna dela grabnica finire a pertractării de ereditate, căci numai atunci se pot rădica banii puși în casă de păstrare și împărțiți la diferitele corporațiuni încredințate de testator cu supra-inspecțiunea și formarea fundațiilor. Fiind că între ereții repausatului Gregoriu Hangea se află ca nepot de frate și d-nul Benjaminu Hangea, fost profesor gimnazial în Năsăud, despre carele nu se știe unde locuiește și fără de carele, decât nu s'ar prezenta, pertractarea nu s'ar pute termina și așa s'ar mai trăgăna cine știe până când; deci se invită d-nul Benjaminu Hangea, sau să-l invite ori cine altul, carele știe unde petrece, ca decât nu se va pute prezenta în persoană la judecătoria regescă din Rodna-vechiă, să plenipotențeze pre cineva să-l represinte și să primască partea de avere ce-i este lăsată în testament, și plenipotența să o trimită la subscrișul în comuna Maieru, poșta ultimă Rodna-vechiă (Ó-Radna), căci numai aflându-mă în posesiunea acelei plenipotențe voi pute lucra la judecătoria respectivă pentru punerea altui termin scurt de pertractare.

În fine pentru știința și cunoștința tuturor interesatilor observ și aceea, cum că averea bănescă a repausatului elocată la casele de păstrare, menită de a se împărți la consangeni și pentru întemeierea mai multor fundațiuni, este depusă la respectivele case încă din luna lui Maiu a. e., și aceea din 11 Noembrie a. e. nu aduce nici una fructificare.

Deci ca consangeni să-și potă căpăta cât mai curând partea lor de avere, și fundațiile cât mai în grabă să intre în viață, fără a suferi daună din nefructificarea capitalelor, grăbescă toți interesatii, cari au fost citați, decât socotesc că nu se voru pute prezenta în persoană, a-și trimitte plenipotențele lor în scris la subscrișul cât mai în grabă, spre a se pute esopera punerea celui mai scurt termin de pertractare.

Toate acestea servescă tuturor interesatilor ca informare, acomodare și ca avis, er pe D-Vostră d-nule Redactoru, vă rog a-le publica în preșutul și veteranalul d-vostru, ce-l redigeați.

Basilu Groze, parochiu în Maieru,
ca executor testamentar.

Armata rusescă.

Numărul trupelor de linie se urcă la 24.228 ofițeri și 986.373 de omeni cu 155.755 cai și 2608 tunuri. La aceste mai sunt a se adauge trupele de rezervă, de întregire și cele locale, cu 13.818 ofițeri, 741.530 omeni, 67.177 cai și 88 tunuri, apoi diferitele armate de Cazaci pe picior de răboiu cu 145.325 călăreți și circa 100 tunuri, precum și trupele neregulate, formate din popore streine. Cu totul consistă armata rusescă în timp de pace din 800.000 omeni, er în timp de răboiu din rotunda cifră de 2 milioane. Servișul militar general e introdus încă dela 1874, cu toate acestea încă nu s'a executat pretutindenea. Supremul comandant al trupelor e Țarul, lui e supus ministerul de răboiu, de care se ține și cuartirul general împărătesc cu numeroșii adjutanți generali. Marea împărăție e împărțită în 14 districte militare, un al 15-lea district formeză teritorul Cazacilor de Don. În provinciile vestice ale imperiului se face în timpul de față concentrarea cea mai numărșă de trupe. Armata de câmp se împarte în regimente de gardă și regimente de armată; garda trece în totă privința ca preferită atât cu privire la aptitudine, cât și la armătură. În mijloc, între gardă și armată, stau grenadirii. Garda se recrutează din feciorii cei mai mari și mai frumoși ai împărăției. Armata rusescă se împarte în trupe de

câmp formate, în trupe de rezervă și în trupe locale. Partea a doua a puterii continentale o formeză Cazacii, împărțiți în 7 armate diferite, cu spirit răboinic. Elementul de viață al acestora e calul, din care causă Cazacii servesc ca escelentă cavalerie ușoră. După patru ani de serviciu militar aceștia se reintorc ca concediați acasă. Miliția imperiului, asemenea glotelor germane, cuprinde pe toți bărbații capabili de a purta arma, începând dela al 20-lea an al vieții.

Armata rusescă, care e înființată încă de Petru cel Mare, e întemeiată pe aceleași forme, pe cari sunt întemeiate cele mai multe armate ale statelor culte europene; uniformă sēmăna mult cu cea prusescă. E usitată colorea verde. De curând s'au introdus nădragi largi ca poturii, cismee mari până la genunchi, un roc cu buzunare și două capace puse pe peptu una peste alta, fără nasturi și susu încopiate, apoi o manta cu baslic și șapcă de piele de miel. În loc de raniță au un sac pentru efecte de drum și un sac pentru pesmeți. Cazacii portă îmbrăcăminte civilă. Caucazienii cerchescă sură neagră cu cămașă de lână, pumnal și pistole cu manta rotundă. Pușca e formată după sistemul american Berdan și se încarcă de din dărăt. Tunurile trec de foarte bune, bat departe și nimeresc foarte sigur. Pote să stea multe încă numai pe hărtia din cele ce privesc armata rusescă. Pote ca nutirea și mișcarea unui astfel de masse mari de armată să fiă împreunată cu multe greutăți, totuși după cele înșirate, armata rusescă în mare grad este gata de răboiu și de luptă.

Ultime sciri.

Londra, 7 Decembrie. — Principele Alecsandru de Battenberg a sosit aici și a fost primit la gară în numele Reginei de generalul Duplat. Principele va merge mâne la Windsor.

Paris, 8 Decembrie. — În totă Europa nord-vestică este mare furtună. Liniile telegrafice sunt pretutindeni parte întrerupte, parte îngreuiate.

Sofia, 7 Decembrie. — Se asigură, că Găban-pașa a declarat guvernului bulgar, că Pôrtei i-a succedat a face ca Rusia să recunoască valabilitatea hotăririlor Sobraniei sub condițiunea, ca să se formeze un ministeriu mixtu bulgar și ca prințul de Mingrelia să fi ales ca principe al Bulgariei.

SCIRI TELEGRAFICE.

(Serv. part. a Gaz. Trans.)

PESTA, 9 Decembrie. — Camera deputatilor: Contingentul recrutiilor pe anul 1887 s'a votat neschimbat.

PARISU, 9 decembrie. — Goblet a luat asupra și formarea cabinetului. Cei mai mulți din ministri de mai nainte intră în noul cabinet.

DIVERSE.

O fundațiune în favoarea fetelor urite. — Luna trecută a murit la Santander (Spania) un bogat comerciant de vinuri, originar dela Malaga și un originalu extraordinar, care prin testamentul său a lăsat un capital ale cărui dobândi în sumă de 6000 duros sunt destinate pentru înștrarea a patru fete pe fiăcare an. Competitorii trebuie să fi trecut vârsta de treideci de ani și să fi recunoscute de urate. Ne este tēmă că negociatorul spaniol de vinuri, decât n'a fost beat, făcându-și testamentul a voit să-și bată joc de bietele fete. Care fată ar impinge abnegațiunea și modestia până acolo a-și mărturi o vârstă de peste 30 de ani și a se declara de urită?

Prințul de coronă al Greciei. — Din Atena se anunță: Capitala Greciei se prepară pentru o serbare, ce n'a fost în această țară de când e regat, serbarea maiorenității viitorului său suveran, prințul de coronă. Festivitățile vor începe la 1 Decembrie și vor ține mai multe zile. Prințul va depune jurământ ca cetățean elen. Constituția prescrie, ca fie-care Grecu, care a ajuns să se bucur de toate drepturile civile, ceea ce în Grecia este la etatea de 21 ani și pentru membrii dinastiei la 18 ani, să depune jurământ ca cetățean. Acesta se face de regulă inaintea primarului. Protocolul depunerii jurământului de către prințul regal se va semna de rege și de ministrul președinte. La festivități se așteptă sosirea mai multor oșpeți distinși, între care prințul de Wales și ducele de Edinburg. Prințul de Wales ve veni cu Yahtul său Osborne, însoțit de totă flota englesă mediterană sub comanda admiralului șef ducele de Edinburg. Pentru prințul de Wales se prepară apartamente în palatul regal.

Editor: Iacobu Mureșianu.

Redactor responsabilu Dr. Aurel Mureșianu

Cursul la bursa de Viena din 9 Decembrie st. n. 1886.

Table with 2 columns: Item description and price. Includes items like 'Rentă de aur 4%', 'Rentă de hârtie 5%', 'Imprumutul căilor ferate ungare', etc.

Bursa de București.

Table with 2 columns: Item description and price. Includes items like 'Cota oficială dela 25 Noemvre st. v. 1886.', 'Renta română (5%)', 'Renta rom. amort. (5%)', etc.

Cursulu pieței Brașov

Table with 2 columns: Item description and price. Includes items like 'Banenote românesce', 'Argint românesc', 'Napoleon-d'ori', etc.

APELUL

Cătră toți cetitorii acestei stimate foi. Din cauza totalei desființări a filialelor mele din provincie precum și luarea în primire a unei fabrici în vînd tôte mărfurile pentru a patra parte din valoare, adevăc:

Tôte cu 97 cr.

Large table listing various goods for sale, such as '1 Pălărie bărbătescă', '12 lingurițe', '1 Cigaretă din spumă de mare', etc., all priced at 97 cr.

Pischinger-Torte advertisement. Text: 'o tortă, care a câștigat înalta recunoștință a Maiestății sale Reginei și care, nefiind în trecut în calitatea ei escelentă, a ajuns să fi vestită pretutindeni, se găsește în fie-care și prispătă la Emil Porr, băcănia la stéua roșie. Depositul principal: Oskar Pischinger, Viena, Brigittenau.'

Avisu d-loru abonați! Advertisement. Text: 'Rugăm pe d-nii abonați ca la reînnoirea prenumerațiunei să binevoiască a scrie pe cuponul mandatului postal și numerii de pe fășia sub care au primită diarul nostru până acuma. Domnii ce se abonează din nou să binevoiască a scrie adresa lămurită și să arate și posta ultimă. ADMINISTR. „GAZ. TRANS“'

Mersul trenurilor

Valabilu dela 1 Octomvre st. n. 1886.

pe linia Predeal-Budapesta și pe linia Teiuș-Arad-Budapesta a calei ferate orientale de stat reg. ung.

Large railway schedule table with multiple columns for routes: Predeal-Budapesta, Budapesta-Predeal, Teiuș-Arad-Budapesta, Budapesta-Arad-Teiuș, Arad-Timișoara, Simeria (Piski) Petroșeni, Timișoara-Arad, Petroșeni-Simeria (Piski). Columns include train type (Tren de persoane, Tren accelerat, Tren omnibus) and departure times.

Nota: Orele de noapte sunt cele dintre liniile gróse.